

Dal, S. (2023). Sosyal politika açısından uganda ile gana'nın karşılaştırılması. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 4 (2), 261-277. doi:10.61861/spshcd.1338635

DERLEME | REVIEW

Başvuru: 06/08/2023

Kabul: 22/12/2023

SOSYAL POLİTİKA AÇISINDAN UGANDA İLE GANA'NIN KARŞILAŞTIRILMASI

Comparison of Uganda and Ghana in terms of Social Policy

Süleyman DAL¹

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, ✉ slymndal@gmail.com, 0000-0001-6918-0706

Öz

Toplumun tüm kesimlerini kapsayan sosyal politika özellikle yaşlı, engelli, kadın ve çocuk gibi kırılgan ve dışlanmış dezavantajlı grupları desteklemeyi ve güçlendirmeyi hedeflemektedir. Sosyal fayda sağlayarak muhatabını kamusal hayata dahil eden sosyal politika uygulamaları, ekonomik ve psikolojik açıdan da önem arz etmektedir. Uganda ile Gana'nın sosyal politika açısından karşılaştırılmasına odaklanan bu çalışma, sosyal politikanın önemli bir aktörü olarak ilgili bakanlıkları incelemektedir. Çalışmanın araştırma sorusu, ilgili ülkelerdeki sosyal harcamaların ve sosyal politika uygulamalarının hangi düzeyde olduğunu anlamaya çalışmaktır. Amaç, iki ülkenin sosyal politika kapsamında mukayese edilmesidir. Uganda Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı ile Gana Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı'nın ülkelerin yıllık toplam bütçedeki miktar ve oranları irdelenmektedir. Çalışmada, güçlü bir sosyal politika aktörü olarak devletin ilgili bakanlıklarının yaptığı sosyal harcama ve proje/programların kayda değer olduğu savunulmaktadır. Derleme olan bu çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılarak veriler ele alınmıştır. Bu minvalde; ülkelerin yıllık toplam bütçesi ne kadardır, ilgili bakanlıkların toplam bütçedeki miktarı ve payı ne orandadır, yüksek bütçeli diğer bakanlıkların işaret ettiği olgu nedir sorularına cevap aranmaktadır. Bu amaçla; yapılan araştırma neticesinde ülkelerin yıllık bütçeleri ve sözü edilen bakanlıkların aldıkları pay ortaya konmuş, sosyal politika bağlamında hayata geçirilen bazı kanun ile programlar analiz edilmiştir. Sonuçlar; birkaç göstergeye bağlı kalınarak net bir neticeye ulaşılması güç olsa da, Uganda ve Gana'daki ilgili bakanlıkların yıllık toplam bütçeden aldıkları yüzdelik dilimin birbirine çok yakın olduğunu, fakat Gana'da sosyal harcamalara ayrılan miktarın daha yüksek olduğunu, ayrıca sosyal sektörün ve kalkınmanın Uganda'ya nazaran Gana'da daha çok önemsendiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın, Afrika çerçevesinde literatüre katkı sağlaması, Uganda ve Gana özelinde çalışma yapacak araştırmacılara fayda sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal politika, Uganda, Gana, bakanlık, sosyal harcama

ABSTRACT

Social policy aims to support and empower vulnerable and excluded disadvantaged groups, including the elderly, disabled, women, and children, encompassing all segments of society. Social policy practices that provide social benefits and integrate the recipients into public life are economically and psychologically significant. This study, focusing on comparing social policies between Uganda and Ghana, examines the relevant ministries as significant actors in social policy. The research question of the study is to understand the level of social spending and social policy practices in the respective countries. The objective is to compare the social policies of the two countries. The study analyzes the annual total budgets and the percentages allocated to the Gender, Labour, and Social Development Ministry in Uganda and the Gender, Children, and Social Protection Ministry in Ghana. The study argues that the social spending and projects/programs undertaken by the relevant ministries of a solid social policy actor state are substantial. In this review study, data has been addressed using the descriptive analysis method. In this regard, questions such as the total annual budget of the countries, the amount and share of the relevant ministries in the total budget, and the factors indicated by high-budget ministries are explored. To achieve this goal, the study presents the countries' annual budgets and the mentioned ministries' shares. It analyzes the some laws and programs implemented in the context of social policy. The results, although achieving a clear conclusion based on several indicators is challenging, reveal that the percentage of the total annual budget allocated to the relevant ministries in Uganda and Ghana is very close to each other. Still, Ghana allocates a higher amount to social expenditures, indicating that the social sector and development are more emphasized in Ghana compared to Uganda. This study is expected to contribute to the literature within the framework of Africa and provide benefits to researchers conducting studies on Uganda and Ghana specifically.

Keywords: Social policy, Uganda, Ghana, ministry, social expenditure

GİRİŞ

Bir toplumun ve/veya devletin, insanların hayat kalitesi ile refahını artırmayı gaye edinen uygulama ve programların bütünü demek olan sosyal politikalar; toplumdaki eşitsizlikleri azaltmayı, sosyal adaleti sağlamayı, dezavantajlı gruplara destek olmayı, sosyal hizmetleri düzenlemeyi, sosyal güvenlik ve korumayı gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Sosyal politika; sosyal dayanışmayı güçlendirmeyi, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılamayı amaç edinmektedir. Siyasi, sosyal ve ekonomik faktörlerin bir araya gelerek toplumun refahını ilgilendiren pek çok hususta etkili olan sosyal politika günümüzde, sosyal dönüşüm ve değişimlerle birlikte önemli bir rol oynamaktadır. Teknolojik ilerlemeler ve ekonomik dalgalanmalar, küreselleşme, demografik değişimler farklı sosyal kesimlerde yeni eşitsizlikler ve zorluklar meydana getirmektedir. Bu süreçte sosyal politika bireyler ve de toplumlar için daha da önem kazanmaktadır (Dal, 2018).

Sosyal politikanın en esaslı farkı, ekonomik büyüme ile sosyal kalkınma arasında dengeli bir yaklaşımı benimsemesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal politikaların finansmanını sağlayarak topluma daha fazla kaynak sağlamak için ekonomik büyüme önemli bir rol üstlenirken; sosyal adaleti, korumayı ve güvenliği büyüme ile birleştirerek dengeyi gözetmeyi sosyal politika salık vermektedir. Kadınların güçlenmesi, kırılgan grupların korunması, engellilerin desteklenmesi benzeri özel sahalara odaklanan sosyal politika; gelecekteki belirsizliklerin üstesinden gelmek, toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum

sağlamak için sürekli revize edilmektedir. Dezavantajlı grupların topluma entegrasyonunu merkeze alan sosyal politikanın ehemmiyeti Afrika için tam da burada ortaya çıkmaktadır.

Afrika ülkelerindeki sosyal politika çalışmalarına ilişkin literatüre bakıldığında ilk öne çıkan, zaten ekonomik problemlerle boğuşan kıtada refah devleti ilkesinin neredeyse geçerliliğini yitirmesidir. Bölge ülkelerinde sosyal güvenlik sistemleri hayli zayıf ve kayıt dışı istihdam oldukça yüksektir. Bilhassa pandemi sonrası alınan yetersiz tedbirler sebebiyle toplumların gıda güvenliği tehlike altındadır, iş kayıpları gündün güne artmaktadır. Yoksulluk toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir (Özkan, 2021, 47-48). Toplumların genel refahını artırmayı amaçlayan sosyal politika, çalışmalar bağlamında Afrika özelinde sağlık hizmetlerine erişim ve eğitim imkanlarına katılım gibi temel hizmet alanlarına odaklanmaktadır.

Afrika kıtasının farklı ülkeleri sosyal politika alanında değişik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Eğitim imkanları, işsizlik, sağlık hizmetlerine erişim ve bilhassa yoksulluk Afrika'da sosyal politika gündeminin önemli unsurlarını teşkil etmektedir. Afrika'nın sosyal politika amaçlarını; kırılgan gruplara yönelik özel desteklerin sağlanması, toplumsal kapsayıcılığın güçlendirilmesi oluşturmaktadır. Afrika ülkeleri sosyal koruma programları ve sosyal güvenlik sistemleri, kamu politikaları, sosyal hizmetler ile sosyal politika hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Tüm bu hedeflerin gerçekleşmesi için en mühim faktör, iyi yönetim ve sürdürülebilir sosyal politika stratejileridir (Mukisa, 2023).

Çalışmaya konu olan iki ülkenin seçilme nedeni, bölgelerinde etkin ve çevre ülkeleri etkileme potansiyeli yüksek ülke olmalarıdır. Afrika'nın doğusunda yer alan Uganda ile batısında yer alan Gana; benzer zorluklara sahipse de öncelikleri, farklı sosyo-ekonomik yapıları nedeniyle değişiklik göstermektedir. Uganda'da yoksulluk seviyesi yüksek olduğundan sosyal ağların güçlendirilmesi gerekmekte, temel sağlık hizmetlerine erişimin artırılmasına ihtiyaç duyulmakta, çocuk haklarının geliştirilerek onların tehlikeli çalışma koşullarından uzak tutulmasına gayret gösterilmekte ve eğitim imkanlarının genişletilmesine çalışılmaktadır. Gana'da ise cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele edilerek kadınların güçlendirilmesi hedeflenmekte, sosyal koruma programlarına ağırlık verilerek dezavantajlı gruplar desteklenmekte, gençlerin istihdamı öncelenerek onların ekonomiye entegrasyonu önemsenmektedir. Politika üretme, uygulama ve yeni araçlar geliştirme hususunda da kamu/devlet kurumları olarak bakanlıklar ve ilgili ajansları daha da önemli hale gelmektedir. Çalışma, görece az akademik ürünün ortaya konduğu Afrika'ya odaklanması bakımından önemlidir ve özgün değer, iki ülkedeki sosyal politika uygulamalarının anlaşılmasına imkan sağlamasıdır.

Günümüzde En Önemli İhtiyaç: Sosyal Politikalar

Ekonomik, sosyal, politik ve hukuki gelişmelerin bütününden oluşan sosyal politika; toplumsal eşitsizlikleri minimuma indirmeyi gaye edinen uygulama ve düşüncelerin tamamıdır (Sunal, 2011, 284-285). Ülkelerin sosyal ve siyasal yapılarındaki farklılıklara göre değişen sosyal politikanın önemi ve anlamı -dinamik bir görünüm arz ettiğinden ötürü- Dünyada meydana gelen dönüşümlere bağlı ola-

rak değişmektedir (Koray, 2007; Pinhas, 2007). Bireylerin ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmeyi hedefleyen sosyal politika, sosyal adalet ile refah üzerine inşa edilmiş bir disiplindir (Dedeoğlu ve Elveren, 2012; Doğan, 2006; Topkaya, 2016; Zaim, 1997). Toplumdaki farklı sosyal grupların anlaşılmasına katkıda bulunan, sosyal eşitsizlikleri iyileştirici etkiye sahip, istihdam artırıcı, emek gücünün çalışma ve yaşam şartlarını yükseltecek girişimleri içeren, sosyal uygulamaların her çeşit formunu bünyesinde barındıran sosyal politika; sosyal yardım programları, kimlik, farklılık, vatandaşlık, sosyal hizmet sunumları, yoksullukla mücadele, eşitlik, ücretler, istihdam, gelir transferleri ve sosyal güvenlik çalışmalarını ihtiva etmektedir (Kennett, 2004; Blau, 2003; Ekin, 1989; Görmüş, 2016, Gough, 2006; Şenkal ve Sarıipek, 2007, 147-148).

Sosyal politikanın ortaya çıkışı, modern manada, 18. yüzyıl ve sonrasındaki dönemlerde olsa dahi, emek faktörünü ön planda tutan, refah sağlayıcı sosyal programların geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir (Oral ve Şişman, 30-32; Haggard ve Kaufman, 2008). Hayırseverlik ilkesi çerçevesinde, devletin sosyal vazifeler icra etmediği dönemlerde, tarih boyunca dini kuruluşlar, mahalle-köy-cemaat dayanışmaları, tarikat-zaviye, STK'lar ve aile, gönüllülük ve yardım esasını benimseyerek; hasta, özürlü, yoksul ve ihtiyaç sahipleri için giyim, beslenme, barınma vb. sosyal politika uygulamalarını hayata geçirmekteydi (Özdemir vd., 2009, 164-166; Moreno, 2006).

İngiltere'den başlayarak 19. yüzyılın ortalarından itibaren tüm Avrupa'ya yayılan, iktisadi ve sosyal ilişkileri derinden etkileyip değiştiren Sanayi Devrimi (Zırhlı, 2009) ile beraber çalışma hayatında şöyle menfi bir manzara ortaya çıkmıştır: Ticari kapitalizmin gelişmesiyle kadınların, çocukların aşırı şekilde çalıştırılması, istismarlar, ailede dağılmalar, demografik yapıdaki hızlı değişim, toplumda ciddi sorunların nüksetmesi, ucuz emek, ücretlerin düşüklüğü, sefalet, çalışanların hukuki ve sosyal açıdan güvencesizliği, yoksulluk (Erdut, 2002; Murat, 2008, 42; Uslu, 2008, 24; Çimen, 2013; Koray, 2005; Rifkin, 2014; Çaha, 2007; Talas, 1949, 243). Sanayi Devrimi sürecinde/sonrasında ortaya çıkan bu meselelere eğilip işçi sınıfını korumaya yönelik sosyal politika, emek-sermaye arasındaki olumsuzluklara çözüm üretmeyi gaye edinmiştir (Sakar, 2009; vom Hau, 2015).

Ortaya çıkışı; siyasal-felsefi alanda Fransız Devrimi, iktisadi-toplumsal alanda Sanayi Devrimi'nin meydana getirdiği sosyal şartlara bağlanan sosyal politika (Çubuk, 1979, 34) iki farklı şekilde ele alınmaktadır: Dar ve geniş anlam. Dar anlamda sosyal politika; çalışma hayatını merkeze alarak sosyal entegrasyon, refah, denge ile adaleti hedeflemekte, Sanayi Devrimi sonrası sanayileşmenin getirdiği işçi sınıfının üzerindeki sıkıntıları gidermeye odaklanmakta, toplu pazarlık, çalışma şartları, ücretler ile sendikacılık vb. hususları kapsamı alanına almaktadır (Güner, 2010). Refah devletinin 'Altın Çağ'ı olarak addedilen 1945-1975 dönemiyle (Çelik, 2008) beraber sosyal politika geniş anlam kazanmaya başlamıştır. Geniş anlamda sosyal politika; sosyal vatandaşlık, eşitlik vurgusundan hareket etmekte, insan hakları ile demokrasinin gelişimine odaklanmakta, toplumun refah seviyesi arasındaki makasın daraltılmasını, kırılgan grupların sosyo-ekonomik bakımdan iyileştirilmesini hedeflemekte, ekonomik faaliyetlerin farklı sosyal tabakalarda yol açtığı birçok tahribatı gidermeyi amaç edinmekte, global

ölçekte; kentleşme, eğitim, tarım, sağlık, terör, vergi politikaları, esnafın korunması gibi toplumun tüm kesimlerini -yaşlı, genç, göçmen, engelli- (Akbaş, 2009; Erdal, 2012; Cennet, 2010; Aydın, 2008) ilgilendiren hemen her konuyu kapsamaktadır.

'Altın Çağı'nı yaşadıkdan sonra sosyal politika, 1980'lerde ortaya çıkan kaynak yetersizliği, ekonomik düzensizlikler, enflasyon, uluslararası sistemdeki aksaklıklar, yüksek oranlı işsizlik, borç krizleri sebebiyle duraklama dönemine girmiştir. Neo-liberal model ve küreselleşme süreciyle birlikte piyasa, güçlü ekonomi vurgusu öne çıkmış, devletin sosyal rolü gözden düşürülmüş, sosyal harcamalar gereksiz görülmüştür (Şenkal, 2005; Göze, 1976). Küreselleşmenin gücünü artırmasıyla, 20. yüzyılın sonlarına doğru iş piyasaları, sosyal koruma sistemleri, vergileme ile sosyal harcamalara dönük baskılar çoğaldığından sosyal politika konuşulamaz hale gelmiştir (Myles ve Quadagno, 2002). Sosyal politika perspektifinden 2000'lere doğru bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: yoksulluk, iş piyasaları ile ücretlerde düzensizleşme, zayıflamış sosyal sigorta (Özdemir, 2007; Townsend, 2002).

Tüm dünyayı tesiri altına alsa da; 2020 sonrası ortaya çıkan Covid-19 pandemisi, günümüzde yaşanan Rusya-Ukrayna savaşı, gıda ve enerji temininde yaşanan büyük sorunlar, ekonomik krizler, küresel ısınma ve iklim değişikliği, terör saldırıları, siyasal istikrarsızlıklar ve darbeler Afrika'yı, özelde Uganda ve Gana'yı daha da olumsuz etkilemektedir. Çünkü bu iki ülkede işsizlik çok istihdam alanları daha dardır, yoksulluk oranları görece yüksektir, sosyal güvenlik ağları zayıftır, eğitim ve sağlığa erişim noksan, ilgili kurumları yetersizdir, dezavantajlı gruplar sosyal korumadan yoksundur, sosyal harcamalar düşüktür. Dolayısıyla günümüzde sosyal politika ve uygulamaları, dünden çok daha elzemdir. Ekonomik büyüme ile sosyal kalkınma birlikte, dengeli biçimde düşünülmeli, küresel boyutta toplumsal düzenleme ve küresel sosyal haklar meselesi ilk gündem maddesi olmalıdır (Kaasch, 2015). Rusya-Ukrayna savaşı ile bilhassa pandemi sonrası ülke sınırlarının kapanması ve ticaretin durma noktasına gelmesi, zaten enerji ve gıda temininde sorunlar yaşayan Uganda ve Gana'yı dolaylı olarak daha da derinlemesine, olumsuz etkilemiştir.

Uganda ve Gana'nın Siyasi, Ekonomik, Sosyal Yapısı

Uganda tarihinin, sınırları belirgin şekilde çizilmiş bir varlık olarak tanımlanması zorlu bir süreçtir, çünkü İngiliz Hımsaye döneminin sınırları, 1926 yılına kadar kesin olarak çözülememiştir. 1926'da Rudolf eyaleti Kenya'ya devredilmiş ve Uganda sınır problemi çözülmüştür. (Reid, 2017, 1-2). Karmaşık bir siyasi ve sosyal çevreye sahip olan Uganda'da büyük ve artan oranlı eşitsizlikler mevcuttur. Tarım, enerji, turizm ile madencilik sektörleri arasında çatışmalar yaşanmaktadır (Sandbrook et al, 2018). Uganda, uluslararası/bölgesel göçlerden etkilenen ve sağlık sorunlarıyla boğuşan ülkelerin başında gelmektedir (Tutu and Busingye, 2020).

Tablo 1. Ülkelerin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapısı

Açıklama	Uganda	Gana
Sınır komşuları	Ruanda, Güney Sudan, Tanzanya	Burkina Faso, Fildişi Sahili, Togo
Yüzölçümü	241 bin kilometrekare	239 bin kilometrekare
Doğal zenginlikler	Bakır ve kobalt	Altın, gümüş ve petrol
Bağımsızlık yılı	1962	1957
Devlet başkanı	Yoweri Museveni	Nana Akufo-Addo
Nüfus	48 milyon	34 milyon
GSYİH büyümesi	2023: %5.7	2022: %3.2
Yıllık enflasyon	%7.8	-
Yoksulluk oranı	%41.4	%20.5
Etnik gruplar	Baganda, Banyankole ve Basoga	Akan ve Dagbani

Kaynak: CIA ve World Bank Uganda ile Gana sayfaları, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/>; <https://www.worldbank.org/en/country/> Erişim Tarihleri: 03.08.2023.

Tablo 1’de görüldüğü üzere; sınır komşuları Ruanda, Güney Sudan, Tanzanya, Kenya ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti olan Uganda Doğu Afrika’da yer almaktadır. 241 bin kilometre karelik yüz ölçüme sahip Uganda’da bakır ve kobalt benzeri doğal yer altı kaynakları mevcuttur. 1962’de bağımsızlığını Britanya’dan ayrılarak kazanmıştır. 1986’dan beri devlet başkanı Yoweri Museveni tarafından yönetilen ülkenin nüfusu 48 milyona yaklaşmaktadır. 10’dan fazla etnik grubun olduğu Uganda’da en güçlü etnisite Baganda, Banyankole ve Basoga’dır. Resmi dili İngilizce olan ülkede Luganda ile Swahili yerel dilleri de konuşulmaktadır. Protestanlar en büyük dini grubu oluştururken Müslümanların oranı %14’tür. Ülkede doğurganlık hızı çok yüksek olduğundan Uganda, dünyadaki en genç ve en hızlı büyüyen nüfuslardan birine sahiptir. Bilhassa kadınların eğitim seviyesi düşük ve istihdama katılımları azdır (CIA The World Factbook Uganda, 2023).

Uganda’da sektörel bazda, ekonomik bağlamda Covid 19 sonrası hizmet ve sanayide toparlanma görülürken, hava şartlarından ötürü tarımda düşüşler devam etmektedir. 2023’te GSYİH büyümesi %5.7 seviyesinde beklenmektedir. Yıllık enflasyon %7.8 görünümündedir. Ülkenin ekonomik büyümesi orta vadeli dönemde yılda %6’nın üzerine çıkması beklenmektedir. %41.4 olan yoksulluk oranının 2025’te %39’a düşme olasılığı bulunmaktadır (The World Bank Uganda, 2023).

Altın Sahil olarak bilinen Gana Cumhuriyeti (Kea, 2012) bağımsızlığını 1957’de elde etmiş ve ilk lideri Pan-Afrikanist Kwame Nkrumah (Prempeh, 2022, 3-15) olmuştur. Sömürge ve sömürge sonrası dönemde Gana, bazı zorluklarla karşılaşsa da sosyal istikrarını koruma noktasında dikkat çekmiştir (Talton, 2010).

Tablo 1’de işaret edildiği üzere; Batı Afrika ülkesi olan Gana’nın sınır komşuları Burkina Faso, Fildişi Sahili, Togo’dur. Yüz ölçümü 239 bin kilometre karedir. Altın, gümüş ve petrol doğal yer altı kaynaklarından bazısıdır. Devlet başkanlığını 2020’den bu yana Akufo-Addo yapmaktadır. 34 milyonluk nüfusu

olan Gana'da 9'u aşkın etnik grup bulunmakta, büyük çoğunluğunu Akan ile Dagbani etnisiteleri oluşturmaktadır. Resmi dili İngilizce olup Asante ve Ewe yerel dilleri de konuşulmaktadır. %20 Müslüman nüfusun olduğu ülkede büyük çoğunluk Hıristiyandır. Genç nüfus yapısına sahip Gana'nın kentsel nüfusu % 60'tır. Eğitime ve sağlığa GSYİH'den ayrılan pay yıllık olarak %4'tür. Genç işsizlik oranı %10'dur. Yönetimsel olarak ülke 16'ya ayrılmıştır (CIA The World Factbook Gana, 2023).

2022 itibariyle Gana'nın GSYİH büyümesi %3,2 olarak tahmin edilmektedir. Tarım ve hizmetler sektöründe bir önceki yıla göre yavaşlama görülmüştür. 2022'de ortalama TÜFE enflasyonu yılın son ayında %54'e ulaşmıştır. Uluslararası yoksulluk oranı 2022'de %20,5 olarak tahmin edilmektedir. 2023 yılı ekonomik büyüme Gana için % 1,6 olarak tahmin edilmektedir. Madencilik sektöründeki büyüme diğerlerine nazaran yüksektir. Özellikle gıda enflasyonundaki yükselmeye yoksulluğun bir miktar artması beklenmektedir (The World Bank Gana, 2023).

Nüfus olarak Gana'dan daha kalabalık olan Uganda'da yoksulluk oranı yaklaşık Gana'nın iki katıdır. Bir üstteki tabloya göre -yıllar farklı olsa da- GSYİH büyüme Uganda'da daha yüksektir. Uganda'nın sosyal politika uygulamalarına, (ekonomik) büyümeden ayıracağı payın daha çok olması beklenmektedir.

Sosyal Politika Bağlamında Uganda ile Gana'nın Karşılaştırılması

Aile, özel sektör ve STK'ların yanı sıra devlet en önemli ve güçlü sosyal politika aktörüdür. Kamu ajansları, kurumlarının yanı sıra devlet özellikle bakanlıkları aracılığıyla birçok uygulama ve hizmete imza atmaktadır. Uganda'da toplamda 19 bakanlık bulunmakta ayrıca sosyal güvenlik işlerini yürüten Ulusal Sosyal Güvenlik Fonu yer almaktadır (Uganda hükümeti, 2023). Gana'da toplamda 26 bakanlık bulunmakta ayrıca sosyal güvenlik ve koruma işlerini yürüten Sosyal Güvenlik ve Ulusal Sigorta Kurumu yer almaktadır. Gana'da İstihdam ve Çalışma İlişkileri Bakanlığı da mevcuttur. (Gana hükümeti, 2023). Hem 'sosyal' kelimesini içerdiğinden hem de doğrudan sosyal politika uygulama ve hizmetlerini yürüttüğünden iki ülkenin sosyal politika bağlamında karşılaştırılması; Uganda'da Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı (CÇSKB), Gana'da Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı (CÇSKB) üzerinden gerçekleşmiştir. Çalışmaya konu olan iki ülkenin seçilme nedeni, bölgelerinde etkin ve çevre ülkeleri etkileme potansiyeli yüksek ülke olmalarıdır.

Çeşitli alanlarda toplumu güçlendirmekle sorumlu Uganda Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı (CÇSKB); beceri gelişimini, işgücü verimliliğini, kültürel büyümeyi teşvik ederken sosyal korumayı ve toplumların dönüşümünü, işgücü yönetimini ve cinsiyet eşitliğini de desteklemektedir. Bakanlığın ortaya çıkışı 1995 Anayasası'nın 4. ve 5. maddelerine dayanmaktadır: «Toplulukların potansiyelini; beceri gelişimi, işgücü verimliliği ve kültürel büyüme yoluyla güçlendirmek». Anayasa, kültürel veya geleneksel liderlerin kurumlarını, kırılğan ve yoksul grupların temel haklarını koruma ve teşvik etmeyi savunmaktadır. Bakanlık, bilhassa dezavantajlı grupların daha iyi hayat standartlarını yakalaması/ulaşması için büyük görevlerden birine sahiptir. Sosyal kalkınmayı önceleyen bakanlık; yaşlılar, yerinden edilmiş kişiler, kadınlar, işsiz gençler, çocuklar, engelliler gibi farklı gruplar için

sosyal koruma, uygun çalışma koşulları, insan hakları, adalet konularını teşvik etmekte ve bu sayılan grupların güçlenmelerine yardımcı olmaktadır (Uganda hükümeti, 2023).

Uganda Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanının ismi Betty Amongi Akena'dır. Vizyonu; "daha iyi bir hayat standardı, eşitlik ve sosyal uyum" olan, misyon olarak "cinsiyet eşitliğini teşvik etmek, sosyal koruma ve toplumların dönüşümü"nü benimseyen bakanlığın hedefi; olumlu kültürel değerleri, kırılgan grupların haklarını desteklemek ve istihdamı, verimliliği teşvik etmektir (Uganda Sosyal Kalkınma Bakanlığı -CÇSKB-, 2023). Bakanlığın amaçları; i] Dengesizlikleri düzeltmek ve herkese eşit fırsatlar sunmak ii] Sosyal Kalkınma Sektörü kurumlarının performansını güçlendirmek iii] Nitelikli istihdam fırsatlarını ve işgücü verimliliğini teşvik etmek iv] Toplulukların gelişme sürecine etkin katılımını artırmak v] Gelişme sürecinde hakları, cinsiyet eşitliği ve adaleti teşvik etmek ve kadınların güçlenmesini desteklemek vi] Gençleri, potansiyellerini keşfetmeye ve kendi işlerini kurmaya, verimliliklerini ve rekabet güçlerini artırmaya teşvik etmek vii] Kırılgan kişilerin dayanıklılığını ve üretken kapasitesini kapsayıcı büyüme için artırmaktır (Uganda CÇSKB, 2023).

Tablo 2. Uganda'da Sosyal Politika ile ilgili Yürürlükte Olan Bazı Kanun Örnekleri

No	Kanun Adı	Onay Tarihi	Odak Noktası
1	Engelliler için Ulusal Konsey Kurulması	2003	Engelliler için fırsat eşitliğini desteklemek Engelliler için uygulanan programların gözlemlenmesi İlgili kamu çalışanları ile engelliler arasındaki iş birliğini güçlendirmek
2	Geleneksel veya Kültürel Liderler Enstitüsü'nün Kurulması	2011	Geleneksel veya kültürel liderliğin kurulumu Toplumda kültürel liderlerin rolü Geleneksel liderlerin ayrıcalıkları, toplumun sorumluluğu
3	Çocuk Kanunu (Değişiklik)	2016	Çocuklar için tehlikeli istihdamı önlemek Çocukların refahı Çocuk hakları

Kaynak: Uganda Sosyal Kalkınma Bakanlığı (CÇSKB), <https://mglsd.go.ug/laws/>, Erişim Tarihi: 02.08.2023.

Gençlik ve Çocuk İşleri, Cinsiyet ve Kültür, Engellilik, Yaşlılık, Çalışma, İstihdam & Endüstri İlişkileri devlet bakanlıkları ile koordineli çalışan Uganda Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı; sosyal koruma, meslek, güvenlik ve sağlık, toplum ile kalkınma müdürlüklerine sahiptir ve uhdesinde Kadın, Aile ve kültür işleri, Eşitlik ve haklar ile İstihdam hizmetleri departmanları bulunmaktadır. Rehabilitasyon, gençlik yetenek, ulusal kültür merkezleri, alternatif bakım tesisleri, ulusal kütüphane, ulusal kadın, yaşlı, çocuk konseyleri, iş mahkemesi kurum ve enstitüleri bakanlık bünyesinde yer almaktadır. Bakanlık, destek ve güçlendirme bağlamında; Kadın girişimcilik, gençlik meslek edindirme, yeşil meslekler, mezun gönüllülük benzeri programlar uygulamaktadır (Uganda CÇSKB, 2023).

Tablo 2’de görüldüğü gibi, sosyal politikayı merkeze alarak hayata geçen kanunların birincil hedefi dezavantajlı gruplardır. Bu grupları destekleyen, onların istihdamını kolaylaştıran, onları güçlendirmek için çıkan başka kanunlar da mevcuttur. Tablodaki liderlik müessesesinin inşa edilmesindeki gaye ise, Uganda’ya özgü geleneksel değer ve normların korunması ve toplum içinde yaşatılmasıdır. Bu ve benzeri kanunların uygulama ve takibinin pek çoğundan Uganda CÇSKB sorumludur. Esasında burada mevzu edilen kanunların bir diğer amacı, sosyal politikanın diğer aktörlerini; aile, STK’lar ve özel sektörü harekete geçirmektir.

Tablo 3. Uganda Hesap Planındaki 2023 Yıllık Bütçe Harcama Sınıflandırmasında Sosyal Vurgular

Sosyal Faydalar	
Aynı ve nakdi sosyal güvenlik yardımları	Genel halka tıbbi harcamalar
Aynı ve nakdi sosyal yardımlar	İş göremezlik, ölüm yardımı ve cenaze masrafları
İstihdamla ilgili nakdi sosyal yardımlar	Kıdem tazminatı maliyetleri
İstihdama bağlı aynı sosyal yardımlar	Emeklilik
Hediye ve harcırahlar	Eski başkan ve yardımcılara ödenen maaşlar
Diğer emekli devlet memurları için primler	

Kaynak: The Republic of Uganda, Approved Estimates of Revenue and Expenditure (Recurrent and Development), *Volume I: Central Government Votes*, Fy 2023/24.

Tablo 3’te görüleceği üzere, onaylanan bütçede sosyal politikayı işaret eden, sosyal politika çerçevesinde öne çıkan kavramlar ‘sosyal faydalar’ başlığı altında ele alınmıştır: sosyal güvenlik bağlamında yapılan yardımlar, sağlık harcamaları, iş göremezlik masrafları, istihdama bağlı aynı ve nakdi yardımlar. Emeklilik, kıdem tazminatı maliyetleri, sosyal yardımlar, prim, hediye ve harcırahlar da öne çıkan sosyal ölçekli vurgular. Bu başlıklar da sosyal politika uygulamaları bağlamında öne çıkmaktadır.

2013’te ihdas edilen, temel amacı, ulusal kalkınma ajandası bağlamında politika oluşturma, koordinasyon, izleme ve değerlendirme olan; kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesinin, adaletin, çocukların gelişmesinin teşvik edilerek haklarının sağlanmasını hedefleyen Gana Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı (CÇSKB) cinsiyet eşitliğini savunmakta, engelli, dışlanmış ve kırılğan kişilere daha iyi sosyal koruma müdahalelerinin sağlanması için gayret etmektedir. Görevi, kırılğan grupların kamusal hayata tam katılımını gerçekleştirmek olan bakanlığın hedefleri: Sosyal koruma programları aracılığıyla kırılğan, dışlanmış ve engelli kişilerin haklarını ulusal kalkınmaya entegre etmek ve koordine etmek, dışlanmış kesimlerin sosyo-ekonomik durumunu iyileştirmek, cinsiyet, çocuklar ve sosyal koruma politikalarının gözden geçirilmesi ve planlaması için veri sağlamak, kırılğan kişilerin güçlendirilmesi konusunda kanıta dayalı karar almayı artırmak, ulusal ve uluslararası politika çerçevelerinin ve kanunlarının etkin uygulaması ile dezavantajlı grupların gelişimini teşvik etmektir (Gana Sosyal Koruma Bakanlığı -CÇSKB-, 2023).

Cinsiyet, sosyal refah ve çocuk departmanı oluşturan CÇSKB’de sosyal koruma müdürlüğü mevcuttur.

Gana Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanı Lariba Zuweira Abudu'dur. Vizyonu sosyal adaleti gerçekleştirmek, misyonu sosyal entegrasyonu sağlamak olan bakanlığın en mühim vazifeleri kadını güçlendirmek ve şiddeti önlemektir. Birimleri aracılığıyla bakanlık şu fonksiyonları yerine getirmektedir: i] Sektörün ihtiyaçlarına uygun olarak insan kaynakları yönetimi politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasını koordine etmek ii] Cinsiyet, çocuklar, kırılğan, dışlanmış ve engelli kişilerle ilgili projeleri takip etmek iii] Sosyal koruma konularında araştırma yapmak iv] (Çocuklar, cinsiyet ve sosyal koruma ile ilgili uluslararası protokollere uyumu sağlamak v] Tüm kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle etkin sosyal koruma için stratejiler geliştirmek. (Gana CÇSKB, 2023).

İnsan ticareti, aile içi şiddet, ulusal hane halkı kaydı, yoksulluğa karşı geçim kaynaklarının güçlendirilmesi, Gana okul beslenme programı, engelliler için ulusal konsey ve benzeri ajans ile sekreterlikleri bünyesinde barındıran bakanlığın hayata geçirdiği şu türde programları bulunmaktadır; Sosyal refah bilgi yönetim sistemi, entegre edilmiş sosyal hizmetler inisiyatifi, tek pencere vatandaş katılım hizmeti. Bu proje ve programlarda şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım ve vatandaş için hizmete ulaşımı kolaylaştırmak hedeflenmektedir (Gana CÇSKB, 2023).

Tablo 4'te görüldüğü gibi, sosyal politikayı merkeze alarak hayata geçen kanunların birincil hedefi ulusal ve sosyal kalkınma için barışçıl ve huzurlu bir ortamı tesis etmektir. Engelli ve diğer dışlanmış kesimleri kamusal hayatın içine dahil etmek Gana devletinin en büyük vazifesidir. İnsan ticaretine karşı toplumu uyarmak, bu işe karışanları cezalandırmak, bilhassa aile içi şiddeti her yönüyle önlemek bu kanunların ortaya çıkış sebebidir. Bu ve benzeri kanunların uygulama ve takibinin pek çoğundan Gana CÇSKB sorumludur. Sosyal adaleti tesis etmek, fırsat eşitliğini herkes için oluşturmak sosyal politika uygulamalarının Gana'da öne çıkan hedefleridir.

Tablo 4. Gana'da Sosyal Politika ile ilgili Yürürlükte Olan Bazı Kanun Örnekleri

No	Kanun Adı	Onay Tarihi	Odak Noktası
1	İnsan Ticareti Kanunu	2005	İnsan ticaretini önlemek ve bununla mücadele etmek Toplumun insan ticaretine karşı duyarlı hale getirmek İnsan ticaretine maruz kalmış kişileri rehabilite etmek
2	Ulusal Engelliler Kanunu	2006	Kalkınma sürecinde engellileri sürece dahil etmek Engelli bireyler için politikalar geliştirmek Diğer paydaşların dahilyle engelliler için eşit fırsatlar oluşturmak

3	Aile İçi Şiddet Kanunu	2007	Aile içi şiddeti ortadan kaldırmak Kalkınma için barışçıl bir ortam sağlamak Çocuk ve kadınları şiddete karşı korumak
---	------------------------	------	---

Kaynak: Gana Sosyal Koruma Bakanlığı (CÇSKB), <https://www.mogcsp.gov.gh/about/agencies-secretariats/>, Erişim Tarihi: 02.08.2023.

Tablo 5'te görüleceği üzere, onaylanan bütçede sosyal politikayı işaret eden, sosyal politika çerçevesinde öne çıkan kavramlar 'sosyal faydalar ve diğer başlıklandırmalar' başlığı altında ele alınmıştır: sosyal koruma için transferler, gençlerin istidama dahil edilmesi ve sosyal güvenlik. Ayrıca Gana, bütçe harcamalarında kategorik olarak dağılımı paylara ayırmıştır. Bu kategoriler temelde; a) Yönetim b) Ekonomi c) Altyapı d) Sosyal e) Kamu/Halk Güvenliği olmak üzere 5 adettir. 'Diğer' kategorisinde ise Çoklu sektör ile Diğer hükümet yükümlülükleri bulunmaktadır. Tüm kategorilerde ön plana çoğunlukla bakanlıklar çıkmakta, çok azında diğer kamu kurum ve kuruluşları ile ajanslar yer almaktadır. 'Sosyal' kategorinin altında şu bakanlıklar bulunmaktadır; Gana Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı, Eğitim, Sağlık, İstihdam ve Çalışma İlişkileri, Gençlik ve Spor bakanlıkları. Tüm kategoriler için toplam bütçenin içinde ayrılan pay 933,1 milyon dolardır. 615 milyon dolar ile aslan payı 'sosyal' kategorideki harcamalar uhdesinde iken, en düşük pay 21,5 milyon dolar ile 'diğer hükümet yükümlülükleri' harcamaları için ayrılmıştır (Republic of Ghana, The One Thousand and Ninetieth Act of the Parliament: Appropriation Act, 2022. Government Expenditure for the 2023 Financial Year. Date of Assent: 29th December, 2022, s. 6-7).

Tablo 5. Gana 2023 Yıllık Bütçe Harcama Sınıflandırmasında Sosyal Vurgular

Sosyal Faydalar ve Diğer Başlıklandırmalar	
Sosyal Koruma için Transferler	Çalışanların tazminatı
Elektriğin acilen tüketiciye ulaşması için çalışmalar	Emeklilik
Genç istihdamı	Primler
	Sosyal güvenlik

Kaynak: Republic of Ghana, The One Thousand and Ninetieth Act of the Parliament: Appropriation Act, 2022. *Government Expenditure for the 2023 Financial Year*. Date Of Assent: 29th December, 2022.

Tablo 6'ya göre; 2022'de Uganda'nın yıllık toplam bütçesi 13,3 milyar dolar, Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'nın (CÇSKB) bütçesi 69,1 bin dolar ve toplam bütçeden aldığı pay % 0,5'tir. Aynı yıl Gana'nın yıllık toplam bütçesi 12,8 milyar dolar, Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı'nın (CÇSKB) bütçesi 100,4 milyon dolar ve toplam bütçeden aldığı pay % 0,7'dir. Her iki ülke için de 2022'de az farklar olsa da toplam yıllık bütçeler ve ilgili bakanlıkların yüzdelerinde aldıkları pay benzer iken Gana'nın bakanlık harcama bütçesi miktar olarak Uganda'ninkinden 100,3 milyon dolar daha yüksektir. 2023'e gelindiğinde Uganda'nın yıllık toplam bütçesi 14,6 milyar dolara çıkarak bir önceki yıla göre % 9,7 artış gerçekleşmiş, CÇSKB'nin bütçesi 89,7 bin dolara çıkarak toplam büt-

çeden aldığı pay % 0,6'ya yükselmiş ve yine bir önceki yıla göre % 0,1 artış ortaya çıkmıştır. Aynı yıl Gana'nın yıllık toplam bütçesi 20 milyar dolara çıkarak bir önceki yıla göre % 56,2 artış gerçekleşmiş, CÇSKB'nin bütçesi 130,5 milyon dolara çıkmış ancak toplam bütçeden aldığı pay % 0,6'ya düşerek yine bir önceki yıla göre % 0,1 azalış ortaya çıkmıştır. Uganda'nın 2023'te en yüksek bütçeli bakanlığı Savunma Bakanlığı'dır, bütçesi 1,1 milyar dolar ve toplam bütçeden aldığı pay % 7,5'tir. Ülkenin en düşük bütçeli bakanlığı Dışişleri Bakanlığı'dır, bütçesi 82,8 bin dolar ve toplam bütçeden aldığı pay % 0,5'tir. Gana'nın ise 2023'te en yüksek bütçeli bakanlığı Eğitim Bakanlığı'dır, bütçesi 2 milyar dolar ve toplam bütçeden aldığı pay % 10'dur. Ülkenin en düşük bütçeli bakanlığı Parlamento İşleri Bakanlığı'dır, bütçesi 566,7 bin dolar ve toplam bütçeden aldığı pay % 0,2'dir.

Tablo 6. Uganda ve Gana'nın Bakanlık Bütçeleri¹, 2022-2023

Yıl	Uganda			Gana		
2022	Yıllık toplam bütçe	13,3 milyar \$		Yıllık toplam bütçe	12,8 milyar \$	
	Sosyal Kalkınma Bakanlığı	Bütçesi	69,1 bin \$	Sosyal Koruma Bakanlığı	Bütçesi	100,4 milyon \$
		Payı	% 0,5		Payı	% 0,7
2023	Yıllık toplam bütçe	14,6 milyar \$		Yıllık toplam bütçe	20 milyar \$	
	Sosyal Kalkınma Bakanlığı	Bütçesi	89,7 bin \$	Sosyal Koruma Bakanlığı	Bütçesi	130,5 milyon \$
		Payı	% 0,6		Payı	% 0,6
	En yüksek bütçeli bakanlık	Savunma	1,1 milyar \$	En yüksek bütçeli bakanlık	Eğitim	2 milyar \$
			Pay: % 7,5			Pay: % 10
En düşük bütçeli bakanlık	Dışişleri	82,8 bin \$	En düşük bütçeli bakanlık	Parlamento İşleri	566,7 bin \$	
		Pay: % 0,5			Pay: % 0,2	
Değişim	Yıllık bütçede	% 9,7 artış		Yıllık bütçede	% 56,2 artış	
	Sosyal Kalkınma Bakanlığı'nda	% 0,1 artış		Sosyal Koruma Bakanlığı'nda	% 0,1 azalış	

Kaynak: The Republic of Uganda, Approved Estimates of Revenue and Expenditure (Recurrent and Development), Volume I: Central Government Votes, Fy 2023/24; Republic of Ghana, The One Thousand and Seventy-fourth Act of the Parliament: Appropriation (No. 2) Act, 2021. Government Expenditure for the 2022 Financial Year. Date of Assent: 30th December, 2021; Republic of Ghana, The One Thousand and Ninetieth Act of the Parliament: Appropriation Act, 2022. Government Expenditure for the 2023 Financial Year. Date of Assent: 29th December, 2022.

Bütçe göstergelerine ek olarak hükümetlerin program ile projelerine bakıldığında Gana, Uganda ile mukayese edildiğinde sosyal politika uygulamaları bakımından daha ön plandadır. Sosyal harcamaların daha yüksek olduğu Gana'da ilgili bakanlıkların yanı sıra en yüksek bütçeli bakanlık bu ülkede Eğitim iken, Uganda'da Savunma bakanlığıdır. Sosyal politikaların en önemli ayağını teşkil eden eğitimin Gana'da daha dikkate değer görülmesi, sosyal politika varlığının Uganda'da ikinci planda olduğunu göstermektedir.

Uganda'nın nüfusu Gana'dan fazladır. Birkaç istisna dışında Gana'nın yıllık harcama bütçesi Uganda'ya oranla yüksektir. Diğer ekonomik göstergelere göre de Gana bir adım öndedir; hem yıllık bazlı

1 Uganda için kur; 1 ABD doları=3,610 Uganda şiling. Gana için kur; 1 ABD doları=11,40 Gana sidis.

ekonomik büyüme hem de GSYİH bakımından. Bakanlıklara ayrılan yüksek bütçeli paya bakıldığında ülkelerin sosyal politika yaklaşımı ortaya çıkmaktadır; Uganda'da Savunma, Gana'da Eğitim Bakanlığı öne çıkmaktadır. Yıllık bütçeden; Uganda'da Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'na (CÇSKB), Gana'da Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı'na (CÇSKB) ayrılan pay %0,5 ile %0,7 aralığında birbirine hayli yakın oranlarda görünse de, harcama miktarı Gana'da daha yüksektir. Başka bir ifadeyle, Gana'nın sosyal harcamaları, sosyal politika uygulamalarına ayırdığı miktar, Uganda'ya bariz ölçüde fark atmaktadır. Birkaç göstergeye bağlı kalınarak net bir neticeye ulaşmak güç olsa da, Uganda'da sosyal politika ve ilgili bakanlık Gana'ya nazaran daha az önemli görünmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumun ve/veya devletin, insanların refahını yükseltmeyi hedefleyen program ve uygulamaların tamamı sosyal politika kapsamına girmektedir. Genel olarak; eşitsizlikleri azaltma, sosyal güvenlik ve koruma sağlama, dezavantajlı gruplara destek olma ve sosyal hizmetleri düzenleme, sosyal adaleti sağlama gayesi güden sosyal politika günümüzde, küreselleşmenin, toplumsal değişim ve dönüşümlerin beraberinde getirdiği yeni zorluklara, ekonomik dalgalanmalara karşı daha da önemli hale gelmiştir. Sosyal politika, toplumsal dayanışmayı güçlendirme ve toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılama hususunda önemli bir rol oynamaktadır. Afrika açısından sosyal politika değerlendirilecek olursa; eğitim olanakları, kırılgan grupların desteklenmesi, sağlık hizmetlerine erişim, işsizlik ve yoksulluk kıtanın sosyal politika gündeminin önemli unsurlarını teşkil etmektedir. Sosyal politika araçları, sosyal güvenlik sistemleri, sosyal koruma programları gibi konularda Afrika'nın genelinde eksiklikler mevcuttur. Toplumsal kapsayıcılık, kırılgan grupların desteklenmesi, bireylerin hayat standartlarının yükseltilmesi ve sosyal adaleti gerçekleştirme noktalarında kıta hayli zayıf görünmektedir.

Biri Afrika'nın doğusunda, diğeri batısında yer alan Uganda ile Gana'nın benzer zorlukları mevcutsa da, sosyo-ekonomik yapılarındaki farklılık sebebiyle sosyal politika öncelikleri değişiklik göstermektedir. Uganda yüksek yoksulluk seviyesiyle mücadele etmekte, sosyal koruma ve güvenlik ağlarının geliştirilmesine odaklanmaktadır. Ülkenin sosyal politika olarak önceliği eğitim imkanlarının genişletilmesidir. Uganda çocuk haklarını korumayı, onları istismardan uzak tutmayı öncelerken, sağlık hizmetlerine erişimi artırmaya çalışmaktadır. Gana ise genç nüfus üzerine odaklanmakta, bu kesimin istihdama kazandırılarak ekonomiye entegre edilmesi önem arz etmektedir. Ülkede kadınların siyasi, iktisadi ve sosyal katılımlarını artırmak bir diğer mühim sosyal politika başlığıdır. Gana kadınların güçlenmesini teşvik etmektedir.

Sosyal politika uygulamalarını hayata geçirecek en esaslı aktör devlet, devletin de en önemli kurumlarının başında bakanlıklar gelmektedir. Sosyal politika çerçevesinde Uganda'da Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı (CÇSK) ile Gana'da Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı (CÇSK) mevcuttur. Adı anılan bu iki bakanlığın ülkelerindeki yıllık toplam bütçelerinden aldıkları yüzdelik pay birbirine yakındır. Fakat miktar olarak Gana'daki bakanlığın bütçesi Uganda'ninkinden yüksektir. Ugan-

da'nın en yüksek bütçeli bakanlığı Savunma iken, Gana'nın Eğitim Bakanlığıdır. Bu veri de Gana'nın Uganda'ya nazaran sosyal politikaya verdiği önemi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Gana'nın bütçeleme sisteminde kategorik ayrımlara gidilmiş, 'sosyal' kategori bütçeden en büyük payı almıştır. Her iki ülkede de Ulusal Sosyal Güvenlik Kurumları bulunmaktadır. Ayrıca Gana'da bir de İstihdam ve Çalışma İlişkileri Bakanlığı bulunmaktadır. Uganda yıllık bütçelemede sosyal güvenlik, sosyal yardımlar, tıbbi harcamalar benzeri sosyal vurgulara yer verirken; Gana genç istihdamı, elektrik alt yapısını güçlendirme, sosyal korumayı öne çıkarmaktadır. Sosyal politika perspektifiyle çıkarılan kanunlarda ise Uganda'da engelliler ve çocuk kanunu göze çarparken Gana'da insan ticareti/kaçakçılığı ile aile içi şiddet kanunları ön plana çıkmaktadır.

Bu karşılaştırmanın, literatür taraması ile ilgili ülkelerin resmi web sayfalarındaki veriler eksen alınarak gerçekleştirildiğini ve bu noktada veri setine ilişkin kısıtlılıkların varlığını ifade etmek gerekmektedir. Tüm bu veriler ve analizler neticesinde görülmektedir ki Gana'da sosyal politikalara Uganda'dan daha çok önem verilmektedir. Fakat her iki ülkede de sosyal harcamalara daha fazla pay ayrılması gerekmektedir. Ekonomik büyüme artarken sosyal kalkınma ihmal edilmemeli, sosyal programlar ve yardımlar hak edene ulaşmalı, nepotizm terk edilmeli, sosyal politikanın diğer aktörleriyle iş birlikleri artırılmalıdır. Dezavantajlı ve kırılgan gruplara yönelik sosyal koruma programlarının yaygınlaştırılması, yoksulluğun azaltılması, yetimlere sahip çıkılması, sosyal güvenlik ile sigorta kapsamının genişletilmesi, yolsuzluğun cezalandırılması ve kaynakların verimli kullanılması ülkenin yararına olacağı ve bunun neticesinde her iki ülkede barış ve huzurun tesis edileceği değerlendirilmektedir.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Yazar çalışmaya tam katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, D. (2009). AB Sosyal Politikası. Trakya Üniv. SBE. Yayınlanmamış YL Tezi. Edirne.
- Aydın, S. (2008). AB Entegrasyonu Sürecinde ... Dumlupınar Üniv. SBE. Yayınlanmamış YL Tezi. Kütahya.
- Blau, J. (2003). The Dynamics of Social Welfare Policy. New York: Oxford University Press.
- Cennet, B. (2010). Yoksulluk ve TR'de Yoksullukla Mücadelede ... Cumhuriyet Üniv, SBE. Yayınlanmamış YL Tezi. Sivas.
- CIA, Gana - The World Factbook; <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ghana/#government>, Erişim Tarihi: 03.08.2023.
- CIA, Uganda - The World Factbook; <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/uganda/#government>, Erişim Tarihi: 03.08.2023.
- Çaha, Ö. (ed). (2007). Günümüzde Aile, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Çelik, A. (2008). AB Sosyal Politikası. 2. bs. İstanbul: Kitap Yay.
- Çimen, A. (2013). Tarihi Değiştiren Olaylar. İstanbul: Timaş Yay.
- Çubuk, A. (1979). Sosyal Politika. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi. Yay. No: 123.
- Dal, S. (2018). Sosyal Politika ile Siyasi ve Ekonomik İdeolojiler Arasındaki İlişki. İÜ. SBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul.
- Dedeoğlu, S. & Elveren, A. Y. (2012). Türkiye'de Refah Devleti ve Kadın. İstanbul: İletişim Yay.
- Doğan, A. (2006). Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniv. Yay.
- Ekin, N. (1989). Endüstri İlişkileri. 5. bs. İÜ İşletme Fak. Yayın No: 208. İstanbul: İşletme İktisadi Enst. Yay.
- Erdal, S. (2012). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları ... Dokuz Eylül Üniv. SBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir.
- Erdut, Z. (2002). Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye: Küreselleşme Bağlamında. İzmir: Dokuz Eylül Üniv. Yay.
- Gana Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı (CÇSKB), <https://www.mogcsp.gov.gh/>, Erişim Tarihi: 02.08.2023.
- Gana hükümeti, <https://www.ghana.gov.gh/>, Erişim: 03.08.2023.
- Gough, I. (2006). Social Assistance in Social Europe. Sosyal Politika Yazıları. der.: Ayşe Buğra, Çağlar Keyder, 2. bs., İstanbul: İletişim Yay.
- Görmüş, A. (2016). Ekonomik Yeşillenmenin İstihdama Yansımaları ve Yeşil İşler. 65. Sosyal Siyaset Konferansları Konuşması. İÜ İktisat Fak. 80. Kuruluş Yıl Dönümü Kutlamaları. İÜ Kongre Merkezi. 20.10.2016.
- Göze, A. (1976). Sosyal Devlet Sistemi. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Güner, H. (2010). 1980 Sonrasında Dünyada ve TR'de Küreselleşme ve ... Muğla Üniv. SBE, Yayınlan-

mamış Doktora Tezi. Muğla.

- Haggard, S. & Kaufman, R. R. (2008). *Development, Democracy and Welfare States*. New Jersey: Princeton University Press.
- Kaasch, A. (2015). *Shaping Global Health Policy*. London: Palgrave Macmillan.
- Kea, Ray A. (2012). *A cultural and social history of Ghana from the seventeenth to the nineteenth century: the Gold Coast in the age of trans-Atlantic slave trade*. Book 1. USA: The Edwin Mellen Press.
- Kennett, P. (2004). *Introduction: The Changing Context of Comparative Social Policy*. A Handbook of Comparative Social Policy. UK: Edward Elgar Publishing.
- Koray, M. (2005). *Avrupa Toplum Modeli*. 2. bs., Ankara: İmge Kitabevi.
- Koray, M. (2007). *Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak*. Çalışma ve Toplum. 2007/4.
- Moreno, L. (2006). *Superwomen and Mediterranean Welfare*. Sosyal Politika Yazıları. der.: Ayşe Buğra, Çağlar Keyder, 2. bs., İstanbul: İletişim Yay.
- Murat, S. (2008). *Sendikacılığın Tarihi Seyri*. Anlayış Dergisi. S.: 61.
- Mukisa, A. (2023). *Afrika'da Sosyal Politika: Zorluklar ve Beklentiler*. AKEM. <https://www.akem.org.tr/post/afrika-da-sosyal-politika-zorluklar-ve-beklentiler>
- Myles, J. & Quadagno, J. (2002). *Political Theories of the Welfare State*. Social Service Review.
- Oral, İ. & Şişman, Y. (ed). *Sosyal Politika-1*. Anadolu Üniv. Yay. No: 2621. AÖF Yay. No: 1589.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. Genişletilmiş 2. bs. Yayın No: 2007-57. İstanbul: İTO Yay.
- Özdemir, S. Başel, H. Şenocak, H. (2009). *STK'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da ... Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. S.: 56.
- Özkan, E. (2021). *Sosyal Güvensizlik ve Kayıt Dışılık Bağlamında Afrika'da COVID-19*. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt 9, Özel Sayı, Kasım 2021, ISSN 2147-6926, ss. e45–e68, DOI: 10.14782/marmarasbd.912899
- Pinhas, M. M. (2007). *Sosyal Politika Boyutunda Avrupa Birliği'nde Esnek Çalışma*. İstanbul: Zafer Matbaası.
- Prempeh, Charles. (2022). *Nima-Maamobi in Ghana's Postcolonial Development: Migration, Islam and Social Transformation*. Bamenda: Langaa RPCIG.
- Reid, Richard J. (2017). *A History of Modern Uganda*. UK: Cambridge University Press.
- Republic of Ghana, *The One Thousand and Ninetieth Act of the Parliament: Appropriation Act, 2022*. Government Expenditure for the 2023 Financial Year. Date Of Assent: 29th December, 2022.
- Republic of Ghana, *The One Thousand and Seventy-fourth Act of the Parliament: Appropriation (No. 2) Act, 2021*. Government Expenditure for the 2022 Financial Year. Date of Assent: 30th December, 2021.

- Rifkin, J. (2014). Üçüncü Sanayi Devrimi: Yanal Güç Enerjiyi, Ekonomiye ve Dünyayı Nasıl Dönüştürüyor?. çev.: Pelin Sıral ve Murat Başekim. İstanbul: İletişim Yay.
- Sakar, T. (2009). AB'nin Sosyal Politika ve ... Trakya Üniv. SBE. Yayınlanmamış YL Tezi.
- Sandbrook, Chris; Cavanagh, Connor Joseph; Tumusiime, David Mwesigye. (Ed.). (2018). Conservation and Development in Uganda. London&NY: Routledge.
- Sunal. O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme. AÜ SBF Dergisi. C.: 66, No: 3.
- Şenkal, A. & Sarıpek, D. B. (2007). Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü. Kocaeli Üniv. SBE Dergisi. 14. 2007/2.
- Şenkal, A. (2005). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika. İstanbul: Alfa Yay.
- Talas, C. (1949). Yeter Bir Ücret Politikasının Zarureti ve Ücretin Himayesi. Ankara Üniv. SBF Dergisi. C.: 4, S.: 1.
- Talton, Benjamin. (2010). Politics of Social Change in Ghana: The Konkomba Struggle for Political Equality. NY: Palgrave Macmillan.
- The Republic of Uganda, Approved Estimates of Revenue and Expenditure (Recurrent and Development), Volume I: Central Government Votes, Fy 2023/24.
- The World Bank in Gana, <https://www.worldbank.org/en/country/ghana>, Erişim Tarihi: 03.08.2023.
- The World Bank in Uganda, <https://www.worldbank.org/en/country/uganda>, Erişim Tarihi: 03.08.2023.
- Topkaya, Ö. (2016). Sosyal Politika Bağlamında Dünyada Sağlık Politikalarının Tarihsel Gelişimi. SDÜ İİBF Dergisi. C.: 21, S.: 2.
- Townsend, P. (2002). The Restoration of Universalism: The Rise and Fall of Keynesian Influence on Social Development Policies. (in the UNRISD Programme on Social Policy and Development). Geneva: UNRISD Publ.
- Tutu, Raymond Asare; Busingye, Janice Desire. (2020). Migration, Social Capital, and Health: Insights from Ghana and Uganda. Switzerland: Springer.
- Uganda Cinsiyet, Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı (CÇSKB), <https://mglsd.go.ug/>, Erişim Tarihi: 02.08.2023.
- Uganda hükümeti, <https://www.gou.go.ug/>, Erişim Tarihi: 03.08.2023.
- Uslu, S. (2008). Emek, Türk Sendikacılığının Öznesi Değil Nesnesidir. Anlayış Dergisi. S.: 61, Söyleşi.
- vom Hau, M. (2015). State Theory: Four Analytical Traditions. The Oxford Handbook of Transformations of the State. Stephan Leibfried et al. (Ed.). United Kingdom: Oxford University Press.
- Zaim, S. (1997). Çalışma Ekonomisi. 10. bs., İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Zırhlı, F. Ş. (2009). TR'de SSK ve Sosyal Politikada ... MSGSÜ SBE. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul.